
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2009 (год. XVIII), ISSN 0861-7902

ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ

ПРОФЕСОР НИКОЛАЙ ДАСКАЛОВ НА 70 ГОДИНИ

На 11 ноември т.г. изпълва 70-та си година видният славист и професор от Великотърновския университет Николай Даскалов. Юбилейните годишнини са хребет, от чиято висота най-добре се вижда изминатият път и величината на направеното. Те са средство университетската ни общност да открие още по-добре своите фигури, които са и нейни символи. И

още по-ясно да се види непреходната аура на личността, защото върху всичко направено лежи нейният неподправен печат – печатът на извисеността и градивността. Затова, когато припомняме какви са заслугите на професор Даскалов, спасявайки ги от забравяне, ние не трябва суховато да изброяваме публикации, постове и мандати (а те, както ще покажем, са много), а да обърнем внимание на начина, по който в хрониката на годините тази личност, от една страна, е творила и изразявала себе си, от друга – е създавала хармоничен и обгърнат от духа на словото и знанието свят. Професор Николай Даскалов е автор на едни от най-одухотворените и проникновени славистични изследвания, които показват

свещената максима, че към литературата трябва да се подхожда съобразно и съизмеримо със самата нея и свещените и мисии. И през една висока културна ерудиция. Той несъмнено се е утвърдил като харизматична академична личност, баща на търновската славистика, съзидател на благодатна научна и аудиторна атмосфера, ръководител, който умее да конструира единна общност. Стилът му винаги е бил чужд на административната дребнавост и обзет от духовно и интелектуално ясните неща.

Няколко са основните територии, в които можем да видим най-добре неговото емблематично присъствие:

1. Най-първо в облика му на изявен славист, носител на Правителствена полска награда за заслуги към полската култура и участник в ръководството на международните славистични конгреси – във всички негови славистични специализации и инициативи, книги и приноси; инициерирането и създаването на славистичната катедра; разкриването на първия славистичен библиотечно-информационен център към нея – Полският център, който и досега си остава белязан с най-ярък индивидуален стил и атмосфера и винаги е бил най-често показван на чуждестранни гости;

2. Времената на неговите ръководства, в които е бил: декан за два мандата (а преди това и зам.-декан) на Филологически факултет; ръководител на катедра „Славистика” (също два мандата); зам.-директор и директор на първите издания на Международния семинар по български език и култура.

Трябва да подчертаем също, че славистичните интереси и приноси на Николай Даскалов винаги са вървели заедно с българистичните, русистичните и западноевропейските – това е едно много важно обстоятелство. Често се получава, изследвачите на чужди литератури да излязат до такава степен извън кръга на матерната си култура и да станат мисловно и духом принадлежни към други светове и родословия, че родното да се окаже чуждо. Николай Даскалов винаги е пазил здравия корен и генеалогичните модели на родното, той е и чудесен българист, което само допринася за сравнително-славистичните му ориентири. Виждането на европейския контекст на славянските литератури и култури е другото му силно оръжие.

Но нека представим основната диря на неговата научна биография, в руслото на която ще открием направеното.

Николай Даскалов е роден в с. Брестник, Пловдивска област. През 1965 г. завършва Българска филология (с втора специалност Руска филология) в Софийския университет, където се разпалват и първите му славистични интереси. Негов преподавател по славянски литератури е панорамният славист Емил Георгиев, чиито кръжок Николай Даскалов посещава. Защитава дипломна работа по стилистика. През 1971 г. става асистент във ВТУ – първите четири години по методика на обучението по литература, от 1975 – ст. асистент по славянски литератури. Следва свободна форма на докторантура и защитава през 1977 г. докторска дисертация (кандидат на филологическите науки) на тема: “Типологически аналогии, характеризиращи прехода от романтизъм към реализъм в поетичното творчество на Витезслав Халек и П. Р. Славейков”. Негови рецензенти са Георги Димов и Емил Георгиев. Около дисертационната тема се организира първият масив от сравнително-типологични изследвания и интерпретации, насочени към лирическия жанр. Николай Даскалов извлича максимума на сравнително-типологичния метод в паралела между двамата автори, чието творчество изразява генезата от романтизъм към реализъм. Още тук проличава оригиналността на неговия стил, белязан от словесна изящност и инспиративност. Още в първите си славистични преподавателски години Николай Даскалов превежда славянска поезия и участва в правенето на двуматната антология “Славянски литератури – образци”.

Но истинската стихия, цветущата зрялост и сила на славистичните изследвания идва във връзка с най-мощния интерес на Николай Даскалов – този към мощната романова епопейна ос в полската литература, към т.н. от него “оспорвани шедьоври” – “Quo vadis на Сенкевич, „Фараон” на Прус и „Пепелища” на Жеромски. Така се ражда и една от най-ярките и най-приносните славистични монографии, прерастнала постепенно в голям докторски труд. Последователно той извървява пътя през творчеството на тримата големи романисти, за да създаде верни ключове към тайнството на златните плодове на историческия полски роман. Бих казала, че тази книга, представляваща три книги в едно, се превърна в „хит” на славистиката, две от главите са преведени на полски език, а сега могат да се четат и като електронни публикации в престижно електронно издание. Ще обърнем по-голямо внимание на тази книга.

Тръгва от най-късния, модерния романист Жеромски, където го привличат няколко идейно-художествени полета: магнетичната природа

на модерния роман, контрапунктната му и дисонансна поетика; въпросът какво се случва тук с ключовата за полската литература Наполеонова тема (в паралел с Толстоевата епопея „Война и мир“); как действа тройнообразната конфигурация на основните романни герои; философските притчи в романа, свързани с модерното манихейство на Жеромски.

С много сила са заредени славистичните прозрения за нобелирания шедьовър на Сенкавич “Quo vadis”, където с незаменимо майсторство е съзряно тайнството на сблъсъка-преход между две цивилизации – езическата и християнската. Николай Даскалов показва как големият романист е пресъздал двете цивилизации с два различни художествени кода, съответстващи на цивилизационните им характеристика. Пластика и многоцветие в езическия свят, символика и експресия – в християнския. Мъдростта на Сенкевич е видяна и в другия голям сблъсък в романа, този в недрата на езическия свят – сблъсъкът между Естета Петроний и Диктатора Нерон.

Третият романист в епопейната ос Болеслав Прус идва по съдбовен и малко неочакван начин в мислите на Николай Даскалов. Една важна научна среща, преминала в непосредствен разговор, изиграва решаваща роля за това. Срещата се състои в Прага, в Българския културен институт, където гостува с лекция известният ни академик Петър Диневков. Тогава, както разказва често проф. Даскалов, „нещо повя” от големия свят на полската романна литература. Този разговор го вдъхновява да влезе във философските кладенци на Египетската цивилизация, показана блестящо в ненадминатия „Фараон” на Прус, да интерпретира начините, по които наука и поезия вървят ръка за ръка в цивилизационното мислене на Прус.

Друг дял от славистичните интереси на Николай Даскалов са изследвания, свързани със славянските литературни взаимоотношения, както е озаглавена и следваща негова книга, в която са представени любопитни и наситени с история „случаи” на междуславянска контактност, поставена в различни категории – преводаческа рецепция, културно-исторически и литературни връзки, отново сравнително-типологични паралели. Тук са славянските побратими Волкер и Смирненски, водачите на кръга „Май”, замислени над съдбата на южното славянство, преводите на Яворов на чешки и на известните „Кримски сонети” на Мицкевич от Вазов. В тази книга е изразен другият сериозен принос

на Николай Даскалов – към проблематиката на рецепцията. Тази проблематика е развита от него и като избираем лекционен курс.

Като човек, който е имал щастието да бъде някогашен студент, а понастоящем и следовник на проф. Даскалов и също преподавател по славянски литератури, бих искала да отбележа, че лекционните курсове, организирани от научноизследователските му интереси винаги са били особено привлекателни и вдъхновяващи.

Лекционната дейност на проф. Даскалов е богата и разнообразна. Тя излиза извън границите на ВТУ и обхваща други вузове в страната и чужбина. Като преподавател по славистични дисциплини (полска литература, чешка литература, общ курс славянски литератури и споменатите избираеми курсове) той води лекции и в Пловдивския и Шуменския университети. Лекционни курсове по български език и литература изнася в два от най-престижните славянски университети (по време на двата си лектората) – в Прага, в Карловия университет (1980–82), и в Братислава, в университета „Ян Амос Коменски“ (1990–94).

Научните специализации на проф. Даскалов са проведени също в много авторитетни центрове – в Краков, Варшава и Бърно.

Несъмнено една от главните славистични заслуги на проф. Даскалов е свързана с иниципирането на славистичната катедра към Филологически факултет през 1995 г. Тя бе естествено свързана с въведената специалност Славянска филология. Строителството на тази катедра превърна истински славистиката във важен фактор за университетската общност, изгради облика ѝ. Това е изключително мащабно дело, което касае както легитимирането на специалността, така и създаването и центрирането на славистичния екип, разширяването на чуждестранните славянски лекторати. Четири години след това по проект, ръководен от проф. Даскалов, бе открит Полският център като първи от днешния славистичен комплекс центрове. И тук, в облика на този център, може да се види печатът на личността, защото неговият единствен по рода си стил на обзавеждане е не просто композиция от красиви библиотечни мебели, изпълнени с богат книжен фонд. Това е символно пространство на полската култура, в условията на което всички провеждани инициативи, а също и учебният процес придобиват особена церемониалност и се осъществяват много по-вдъхновено. Който преподава в този център и посещава мероприятията в него, знае това.

В края на редицата от заслуги, но пък за финал, ще подчертаем колко успешни и във всички случаи двойномандатни ръководства е осъществил проф. Даскалов. За периода 1996–2003 проф. Даскалов застава начело на Филологическия факултет като негов декан. Зам.-декан на факултета е бил през 1987–90. Най-естествената му ролята е на ръководител на катедра „Славистика“ от 1996 до 2005 (преди това за кратък период той е ръководител и на катедра „Чужди литератури“). Иниципираща е ролята му, първо, на зам.-директор (1978–80), а после и директор на Международния семинар по български език и култура.

Виждайки направеното и бивайки негови свидетели и съхранители на делото му ние неговите следовници-слависти, се чувстваме осенени от личността на проф. Николай Даскалов и приемаме като лична отговорност продължението на заложеното от него като школа и послание.

Заставайки пред светлия му юбилей, искаме да му пожелаем здраве, разцвет на силите, творческо дълголетие и мощ и да бъде все така несекващ извор на славистично вдъхновение! Честит юбилей!

Маргрета Григорова